

До разової спеціалізованої вченої ради
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
49005, м. Дніпро, проспект Гагаріна, 26

В І Д Г У К

офіційного опонента – кандидата юридичних наук, старшого дослідника Петришина Олега Олександровича на дисертаційну роботу Голика Юрія Юрійовича на тему: «Принцип підзвітності та відповідальності органів місцевого самоврядування в умовах децентралізації влади: теоретико-правова характеристика», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність теми дослідження. Реформа децентралізації в Україні, яка передбачала передачу значних повноважень та ресурсів органам місцевого самоврядування, підтверджує, що дотримання принципів місцевого самоврядування, зокрема підзвітності та відповідальності у процесах розроблення, прийняття та реалізації рішень, є важливим фактором забезпечення ефективної взаємодії та постійної комунікації між органами місцевого самоврядування та громадою.

Інституційна спроможність органів місцевого самоврядування є показником стабільності конституційного ладу України в умовах воєнного стану. Навіть за умов складних політико-правових та соціально-економічних умов, українське місцеве самоврядування успішно вирішує значущі завдання, пов'язані з реалізацією оборонної функції держави, протидією безпековим загрозам на рівні громад, протистоянням наслідкам воєнних злочинів країни-агресора та відновлення зруйнованої інфраструктури.

У зв'язку з протидією воєнній агресії, громади сьогодні потребують інтенсивної взаємодії з органами місцевого самоврядування. Здійснення прозорості та відповідальної влади сприяє створенню сприятливого механізму співпраці, що допомагає в розумінні потреб та інтересів громади, а також задовольняє інформаційні потреби громадян.

Принцип підзвітності та відповідальності органів місцевого самоврядування є ключовим демократичним інструментом, що визнається його значенням у

регулюванні взаємодії з місцевою громадою та управлінським сектором. Адекватне втілення цього принципу у практиці взаємодії визначає важливі аспекти для місцевої демократії та задоволення інтересів громади та суспільства.

Оскільки успішна реалізація цього принципу залежить від різних факторів, пов'язаних із демократизацією та децентралізацією влади в Україні, його належне наукове осмислення є вкрай важливим.

Незважаючи на те, що важливість принципу підзвітності та відповідальності органів місцевого самоврядування в контексті реформи децентралізації влади виявляє тенденцію до збільшення, а його сутнісний зміст пройшов якісні трансформації, наукова спільнота наразі не має комплексних досліджень цього принципу. Отже, актуальність подальшого комплексного вивчення принципу підзвітності та відповідальності органів місцевого самоврядування в умовах децентралізації влади не викликає сумнівів.

У контексті реформи децентралізації влади в Україні, яка передбачає передачу значних повноважень та ресурсів органам місцевого самоврядування, дисертація Голика Ю. Ю. є актуальною та своєчасною. Ґрунтовне теоретико-правове дослідження принципу підзвітності та відповідальності органів місцевого самоврядування в умовах децентралізації влади, безумовно, спрямоване на вирішення важливої наукової проблеми, що матиме значення як для теорії права, так і для правового забезпечення прав і свобод людини і громадянина в Україні.

Власне функціонування місцевого самоврядування та його суб'єктів є об'єктом наукового дослідження, якому приділяли увагу ряд вчених, зокрема М. Баймуратов, О. Батанов, В. Борденюк, В. Грובה, М. Корнієнко, В. Кравченко, А. Крусян, П. Любченко, Є. Мінакова, Н. Мішина, Л. Наливайко, М. Орзіх, О. Прієшкіна, Х. Приходько, М. Пухтинський, С. Серьогіна, О. Скрипнюк, О. Чепік-Трегубенко та ін. Питання правового статусу органів місцевого самоврядування вивчали І. Бутко, В. Головченко, В. Кампо, О. Корпань, М. Краснов, В. Куйбіда та ін. Проте більшість цих досліджень зосереджені на загальній характеристиці принципів діяльності органів місцевого самоврядування. Завданням сучасного дослідження є переосмислення принципу підзвітності та відповідальності органів місцевого

самоврядування в умовах децентралізації влади, обумовленої правовим режимом воєнного стану, повоєнним періодом та євроінтеграцією України. Необхідність визначення шляхів подолання проблем в зазначеній сфері стала причиною вибору даної теми, формулювання мети та завдань, що отримали вирішення у рамках проведення дисертаційної роботи.

Дисертаційне дослідження Ю. Ю. Голика виконано з урахуванням: 1) Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 р. № 333-р; 2) Національної стратегії у сфері прав людини (§ 5. Забезпечення свободи думки і слова, вираження поглядів і переконань, доступу до інформації), затвердженої Указом Президента України від 24 березня 2021 р. № 119/2021; 3) Стратегії розвитку Національної академії правових наук України на 2021-2025 роки, затвердженої постановою загальних зборів НАПрН України від 26 березня 2021 р. № 12-21 (пріоритетним напрямом подальших правових досліджень визначено «1.4. Правове забезпечення реформи територіальної організації влади та місцевого самоврядування»); 4) загальноуніверситетської теми наукових досліджень Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ «Теоретико-методологічні та прикладні проблеми державотворення та правотворення в Україні» (затверджена 05 грудня 2018 р., реєстраційний номер 0118U100436).

Достовірність та об'єктивність наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації забезпечується:

– емпіричною базою дослідження: вивченням і узагальненням судової практики України, рішень Конституційного Суду України, Європейського суду з прав людини; результатів опитування громадськості щодо діяльності органів місцевого самоврядування в Україні. Теоретичною основою роботи стали наукові праці з філософії, політології, історії, соціології, теорії держави і права, галузевих юридичних наук та ін. Нормативною основою роботи є Конституція України, законодавчі акти України, міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, підзаконні нормативно-правові акти; у роботі застосовано законодавство зарубіжних держав, досвід яких щодо реалізації принципу

підзвітності та відповідальності в умовах децентралізації влади може бути використано в Україні;

– використанням сучасних методів правових досліджень – комплексу філософських, загальнонаукових, спеціально-наукових та власних методів правознавства, а саме: застосування діалектичного, системного, інструментального, синергетичного, компаративного та формально-юридичного підходів дозволило ретельно вивчити принцип підзвітності та відповідальності органів місцевого самоврядування; метод класифікації визначив структуру та суб'єктів реалізації принципу; логічний метод використовувався на всіх етапах роботи для обґрунтування позицій тощо.

Автором правильно та чітко визначено об'єкт, предмет, методи, мету і задачі дослідження.

Дисертант поставив перед собою мету здійснити комплексну науково-правову характеристику принципу підзвітності та відповідальності органів місцевого самоврядування, враховуючи національну практику та досвід держав-членів Європейського Союзу, визначити напрями удосконалення його реалізації в умовах децентралізації влади, воєнного стану та повоєнного періоду (с. 9). У ході дослідження Ю. Ю. Голик вдало реалізує поставлену мету. Дисертація базується на комплексному підході, що передбачає аналіз як теоретичних, так і практичних аспектів принципу підзвітності та відповідальності органів місцевого самоврядування.

Безумовною перевагою роботи є її ґрунтовна наукова база. Автор аналізує численні наукові праці з теорії держави і права, конституційного, міжнародного та інших галузей права, філософії, соціології, логіки, державного управління та ін., що безпосередньо чи опосередковано присвячені принципу підзвітності та відповідальності органів місцевого самоврядування. Дисертант ґрунтовно досліджує роботи як вітчизняних, так і зарубіжних вчених, які вийшли друком у різні історичні періоди. Він піддає критиці положення цих робіт, формулює авторську позицію, яка відрізняється високим рівнем аргументованості, виваженості, толерантності. Робота ґрунтується на аналізі раніше діючого, чинного вітчизняного та міжнародного,

європейського законодавства.

Аналіз змісту свідчить про самостійність, завершеність, аргументованість, комплексний характер роботи, і дозволяє констатувати високий науково-теоретичний та прикладний рівень проведеного теоретико-правового дослідження принципу підзвітності та відповідальності органів місцевого самоврядування. Вдала структурна побудова дисертації свідчить про науково вивірений та аргументований підхід до вирішення поставлених задач і досягнення мети дослідження. Структура роботи є загалом оптимальною. Важливо звернути увагу на ґрунтовність першого розділу, в якому розглянуто теоретичні та методологічні аспекти принципу підзвітності та відповідальності органів місцевого самоврядування. Натомість, особливу увагу за своєю новизною та комплексністю привертають другий розділ дослідження Ю.Ю. Голика, присвячений проблемам реалізації принципу підзвітності та відповідальності органів місцевого самоврядування в умовах децентралізації влади.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження розкривається в його визначенні як одного із піонерських у даній сфері (беручи до уваги сучасні умови існування української держави). Дослідження базується на глибокому критичному аналізі як вітчизняної, так і зарубіжної правових доктрин, аналізі національного законодавства та міжнародних стандартів. Воно також враховує досвід країн Європейського Союзу. Робота детально розкриває сутність, структуру та особливості реалізації принципів підзвітності та відповідальності органів місцевого самоврядування в контексті децентралізації влади, воєнного стану та повоєнного періоду, що відображено на сторінках 10-11. Численні результати дослідження є новаторськими, деякі положення були удосконалені та отримали подальший розвиток. Тези з різним рівнем інноваційності пронизують кожний розділ дисертаційної роботи.

Варто відзначити аргументованість тверджень дисертанта стосовно правового забезпечення реалізації принципів підзвітності та відповідальності органів місцевого самоврядування в умовах децентралізації влади. Це передбачено Конституцією України, норми якої деталізовані в системі законів, що включає закони, які безпосередньо чи опосередковано регулюють особливості підзвітності органів

місцевого самоврядування та муніципальної відповідальності, процесуальні закони, а також підзаконні нормативно-правові акти. Конституційні основи функціонування органів місцевого самоврядування були сформовані з урахуванням міжнародних стандартів, що відображено на сторінці 103.

Автор дослідження формулює обґрунтовані висновки щодо ключових концептуальних напрямів, необхідних для забезпечення ефективного функціонування органів місцевого самоврядування у контексті децентралізації влади. Ці напрямки включають уніфікацію та систематизацію принципів діяльності органів місцевого самоврядування у зв'язку з інтеграцією європейських стандартів у національне законодавство, розробку єдиного доктринального та нормативного розуміння принципів підзвітності та відповідальності цих органів; створення та впровадження гарантій для реалізації зазначених принципів; забезпечення демократичного контролю над їх виконанням; а також дослідження принципів підзвітності та відповідальності в умовах воєнного стану та поствоєнного періоду, що представлено на сторінці 107.

Заслужує на увагу та позитивну оцінку авторська концепція про взаємозв'язок між підконтрольністю, підзвітністю та відповідальністю органів місцевого самоврядування, де підконтрольність та підзвітність слугують фундаментом для відповідальності, а також забезпечують дотримання прав, свобод та інтересів територіальної громади, як це викладено на сторінці 171.

Наукова новизна роботи особливо проявляється у висвітленні ознак гарантій реалізації принципів підзвітності та відповідальності органів місцевого самоврядування в контексті децентралізації влади. Автор виділяє такі характеристики цих гарантій, як правова регламентованість, системність, цілеспрямованість, доцільність, ефективність та постійність дії. Крім того, він класифікує гарантії на загальні та спеціальні, що детально розглядається на сторінці 204.

Автор обґрунтовано підкреслює, що ефективність реалізації принципів підзвітності та відповідальності органів місцевого самоврядування тісно пов'язана з конкретною моделлю місцевого самоврядування, яка застосовується у різних країнах. Він зазначає, що в країнах з англосаксонською правовою системою (США,

Великобританія, Канада), реалізація цих принципів здійснюється переважно на місцевому рівні та включає безпосередній контакт між місцевою владою і населенням. Натомість у країнах з континентальною європейською моделлю місцевого самоврядування (таких як Польща, Естонія, Латвія, Литва та інші) концепції підзвітності та відповідальності місцевого самоврядування не є тісно взаємопов'язаними, як це відображено на сторінці 215.

У дослідженні також представлено низку інших положень, які безсумнівно можна розглядати як значний особистий внесок автора у розвиток вітчизняної наукової теорії права. Це свідчить про високий рівень наукової оригінальності дисертації. Дослідник, спираючись на детально систематизований науковий, теоретичний та емпіричний матеріал, розробив комплекс конкретних пропозицій і висновків.

Повнота викладу наукових положень в опублікованих працях. Висновки до роботи повною мірою відображають результати здійсненого дослідження. Автор спирається на широке коло нормативних джерел і наукової літератури різними європейськими мовами (506 позицій на 46 сторінках).

За результатами дослідження опубліковано 14 публікацій, з яких 6 – наукові статті, надруковані у фахових виданнях України з юридичних наук; 8 – у збірниках тез доповідей на науково-практичних конференціях.

В дисертації представлені висновки, пропозиції та рекомендації, що мають значний теоретичний та практичний потенціал і можуть знайти широке застосування у різних сферах.

У науково-дослідницькій сфері ці матеріали можуть послужити як фундамент для подальших детальних досліджень принципів підзвітності та відповідальності органів місцевого самоврядування, зокрема в контексті децентралізації, воєнного стану та поствоєнного відновлення.

В освітньому процесі ці матеріали можуть бути використані як навчальний ресурс при викладанні таких дисциплін, як «Теорія держави і права», «Загальна теорія права», «Конституційне право», «Муніципальне право», «Державне будівництво». Вони також можуть бути цінними для розробки навчальних посібників, підручників,

програм та методичних рекомендацій для цих дисциплін.

У сфері правозастосування висновки та рекомендації дисертації можуть стати вторинним доктринальним джерелом та практичним інструментом для органів місцевого самоврядування в процесі виконання їх повноважень, у взаємодії з органами державної влади та інститутами громадянського суспільства.

У сфері правотворчості ці матеріали можуть слугувати теоретичною базою для розробки та вдосконалення правових норм, що стосуються принципів підзвітності та відповідальності місцевого самоврядування.

Робота представляє собою цілісне та комплексно завершене наукове дослідження, яке глибоко занурюється в аналіз сутності, структури та ключових аспектів реалізації принципу підзвітності та відповідальності органів місцевого самоврядування. Особливу увагу в роботі приділено контексту децентралізації влади, воєнному стану та повоєнному періоду. Дисертація виконана у відповідності з усіма встановленими нормативними вимогами, що свідчить про високий рівень дотримання наукових стандартів та академічної дисципліни у проведенні дослідження.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації. У контексті оцінки даної дисертаційної роботи, необхідно відзначити, що, хоча вона в цілому представляє собою значний науковий внесок, проте, як і в будь-якому іншому комплексному науковому дослідженні, у ній можна виявити деякі аспекти, що викликають дискусії або потребують додаткового уточнення. З огляду на широкий спектр та масштабність досліджуваної теми, деякі з сформульованих автором висновків, пропозицій та рекомендацій можуть викликати питання або потребувати більш глибокої аргументації та обґрунтування. Це є природним для наукового процесу, де критичний аналіз і дискусія є ключовими елементами розвитку знань та розуміння предмету дослідження.

1. Автор пропонує власний підхід до підвищення ефективності функціонування органів місцевого самоврядування шляхом імплементації інструментів електронного урядування. Це має сприяти досягненню вищого рівня управління в територіальній громаді, орієнтуючись на ключові принципи, такі як результативність, ефективність, прозорість, відкритість, доступність, довіра та підзвітність. На думку автора,

впровадження цих інструментів буде сприяти підвищенню якості взаємодії між органами місцевого самоврядування та територіальною громадою, як це висвітлено на сторінках 25-26. Оскільки дана проблематика має безпосередній вплив на рівень результативності взаємодії органів місцевого самоврядування та територіальної громади, автору доречно було б не лише акцентувати увагу на доцільності інструментів е-демократії, а й визначити, чи не матиме це зворотного ефекту в умовах перманентних загроз інформаційній безпеці в умовах військової агресії та воєнного стану.

2. Розкриваючи форми громадського контролю, до яких відносить громадські слухання, громадську експертизу, громадський моніторинг, діяльність громадських рад, місцеві ініціативи, громадський медіа контроль; звернення громадян; сходи й збори громадян за місцем їх проживання тощо (с. 167), автор визначив, що в умовах воєнного стану такий вид контролю сприяє стрімкому розвитку комунікації. Проте, оскільки у будь-якій комунікації участь беруть щонайменше два суб'єкти, комплексний підхід до вирішення проблематики взаємодії органів місцевого самоврядування та територіальної громади потребує виявлення та розкриття прогалин, зокрема, щодо імплементації інструментів фасилітації для налагодження співпраці між цими суб'єктами в умовах воєнного стану.

3. На с. 170 дисертант дійшов висновку про те, що сутність контрольної діяльності полягає, зокрема, у тому, щоб за допомогою різних методів установити чи є в фактичних діях суб'єктів відхилення від правових норм, вжити відповідних заходів щодо належного і своєчасного відновлення порушених прав, відшкодування завданої шкоди і притягти винних осіб до юридичної відповідальності. Проте, за умов воєнного часу виникають певні законодавчі проблеми у реалізації громадського контролю як однієї з поширених форм зв'язку між громадянами та органами місцевого самоврядування. Зокрема, діяльність депутатських комісій та місцевих рад може відбуватися у закритому форматі, а отже, проекти їхніх рішень можуть не оприлюднюватись. Крім того, інформація, що міститься в публічних електронних реєстрах, тимчасово може набувати недоступного характеру для громадян. Тому, вважаємо за потрібне обґрунтувати під час публічного захисту, чи ці обмеження не

порушують принцип підзвітності та відповідальності органів місцевого самоврядування, що є важливим аспектом для забезпечення прозорості та відкритості управління.

4. У дисертаційній роботі зазначено, що методологічна основа дослідження принципу підзвітності та відповідальності органів місцевого самоврядування має розгалужену систему інструментарію пізнання (с. 64), до яких автор відносить принципи дослідження, наукові підходи, методи, систему світогляду, фундаментальні та загальнотеоретичні концепції тощо. Здобувач зробив висновок про те, що забезпечення прогнозованості, стабільності, однозначності у розумінні та реалізації принципу підзвітності та відповідальності органів місцевого самоврядування потребує використання відповідної системи методів та принципів дослідження. Проте, поза увагою автора лишився парадигмальний підхід. Під час публічного захисту доречно було б визначити значення цього підходу та форму його реалізації у дисертаційній роботі.

5. У підрозділі 2.4. досліджено зарубіжний досвід реалізації принципу підзвітності та відповідальності органів місцевого самоврядування. Зокрема, автором сфокусовано увагу на англосаксонській та континентальній моделях місцевого самоврядування в контексті імплементації досвіду щодо реалізації принципу підзвітності та відповідальності. Проте, не знайшли відображення іберійська та змішана моделі, внаслідок чого виникає необхідність обґрунтування авторської позиції щодо доцільності їх розгляду та залучення.

Висловлені зауваження щодо дисертації Ю. Ю. Голика, насамперед, вказують на складність та важливість обраної автором тематики. Ці зауваження не зменшують загальної позитивної оцінки роботи. Навпаки, вони підкреслюють глибину та масштабність дослідження, здійсненого здобувачем. Важливо відзначити, що в рамках наукового дослідження виявлення та аналіз потенційних складнощів та викликів є невід'ємною частиною процесу. Такі зауваження не лише свідчать про ретельність та всебічність підходу автора до обраної проблематики, але й сприяють подальшому розвитку та удосконаленню наукової сфери відповідного напрямку. Отже, цілісна оцінка дисертації Ю. Ю. Голика виявляється позитивною, враховуючи

фундаментальний характер та масштабність завдань, поставлених у дослідженні.

Висновок. Подана дисертація є самостійною завершеною науково-дослідною роботою. Зміст дисертації Голика Ю.Ю. «Принцип підзвітності та відповідальності органів місцевого самоврядування в умовах децентралізації влади: теоретико-правова характеристика» містить нові науково обґрунтовані результати, що збагачують зміст концептуальних положень щодо принципу підзвітності та відповідальності органів місцевого самоврядування в умовах децентралізації влади. Актуальність теми дисертації, ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, новизна та повнота викладу як в дисертації, так і в наданих для ознайомлення опублікованих дисертантом працях, повністю відповідають вимогам до дисертацій, встановлених для докторів філософії.

Враховуючи викладене, можна зробити висновок, що дисертаційна робота «Принцип підзвітності та відповідальності органів місцевого самоврядування в умовах децентралізації влади: теоретико-правова характеристика», подана на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право», відповідає вимогам, встановленим у Наказі Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» від 12.01.2017 року № 40 (зі змінами) та Постанові Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» від 12.01.2022 року № 44 (зі змінами), а її автор – Голик Юрій Юрійович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

учений секретар Науково-дослідного інституту
державного будівництва та місцевого самоврядування
Національної академії правових наук України,
кандидат юридичних наук, старший дослідник

 Олег ПЕТРИШИН

